

tíssim veient posar escales, / de confusions enrotlla la torra de l'orgull, / y, com sol la covada d'aucells, al posar ales, / los primers pobles deixen llur niu ab gran *esbull*», *Atl.* (60); «li desaparegué en l'acte la blancor de la cara, com si un aucell tot passant hi ha- 5 gués deixat anar un *esbull* de clavells y rosas», Genís (*Mercè de Bellamata*, 1878, 220); i de vegades arriba a ser quasi un sinònim perfecte d'*embull* com quan Verdagner en una carta de 1875 descriu com un *esbull* la polèmica entre els defensors de la grafia -as i els 10 preconitzadors de -es (Epistolari Casac. I, 168), on no deixa d'haver-hi, de tota manera quelcom de la noció de discòrdia o dissidència.

Per més que *esbullar* passi per ser un mot exclusiu del cat. or. i dels temps moderns, n'hi ha lleus va- 15 riants que ens el mostren més antic i amb àrea més ampla: *desbullat* 'en confusió' ja en Eiximenis: «los enemics anaven *desbuylatts* e esmaginatus, no sabent --» (*DAg.*).

Per altra banda, a Mallorca, amb la reducció fon- 20 nètica de -uya- a ua (de què parlo després) *desbuat* ha pres el sentit de 'desballestat, vestit desguitarradament': «pagà grapada a sa roba / y s'entimbollà ses calses, / una en so codrillo tort / y s'altra damunt sa cama: / se n'anà tot *despuat*, / tan aviat, que m'es- 25 panta / com no es rompé es cap en ellas / o no rompé las murades», GRoca i Seguí, c. 1790, *Piramo i Tisbe*, JMBover, *BiEscrBal.* II, 277.50.1; «moltes havien perdudes ses colors y era poqueta la carn y la tòria que elze quedava; n'hi havia que no podien sortir per 30 defora, perque ja només duyen quatre pellerings, tan *desbuades* anaven, y això deya massa poc ab la dignitat d'altres princeses que altre temps ostentaren», Antoni M. Alcover (*Rond.*, *ZRPh.* LI, 110).

En fi, prop dels límits NO. de la llengua, a la Vall 35 de Boí, el racó més conservador del cat. occidental, tenim un testimoni del mot en una acc. un xic particular, i com que s'aplica a la topografia no és estrany que aparegui lleument modificat per influència de *bony* 'turó de cim aplatat': *Lo Tossal Ezboylát* és un 40 gtos cim de vessants escorxats dalt de la Ribera de Caldes, i, com a verb reflexiu hi he sentit alguns cops «tot allò si va *zboylá*» (1971) 'va esllavissar-se, esca- guixar-se'.

Si passem a *embullar*, tot i que en el temps modern 45 aquest verb ha esdevingut més ubicu i vividor que *esbullar*, la seva documentació és més moderna, si bé potser ja n'hi ha un derivat medieval en un ross. *embolla* 'embolcall', del qual Alart, *InvLC*, dóna un testimoni de 1399 (traduint-lo «enveloppe»): «3 can- 50 nas panni burellí per *ambolles*» i un altre, s. v. *envolpar*, en l'any 1394 «dictos pannos lane aptatos et paratos extimatos cum una *ambola* et expeditos de Perpiniano» (< it.? infra). Però cap informe segur fins a Lacav. (1695): «*embullar* o embarassar a algú en al- 55 guna cosa; *embullarse en algun negoci*, --- en alguna *dificultat*; *embullar* o confondre alguna cosa --- un negoci molt *embullat*; les coses de sa casa estan molt *embullades*; *embullar la cabellera de una dona*». Ni *embullar* ni *esbullar* no són, si no m'enganyo, valen- 60

cians (per bé que *esbull* arriba fins al Maestrat: «quin *esbull* has fet vessant eixa taleca de blat», Benassal, *AlcM.*).

Tant l'un com l'altre són mots sobretot del català oriental, si bé no estranys a l'occidental (cf. en particular l'ús d'*esbonillar*, supra, a la Vall de Boí); però així com *esbullar* és estrany a les Illes, *embullar* hi presenta forta vitalitat; i no solament a Mallorca (parlant de la llana del bestiar, p. ex., a Manacor, *BDLC* VII, 79) i Menorca sinó molta també a Eivissa: «*embuyà*: enredar» (PzCabr.); «*s'embuyará*» em prevenien a St. Jordi de Rafaltrobat (1963) si agafava dre- 5 ceres. En efecte, tinguem present que la -ll- dels dos verbs es pronuncia -y-, tal com a la zona continental de distinció de la -yl-, també a totes les Balears (*ambuyá* a Sta. Maria del Camí, 1964). És sabut que aquesta -y- té tendència a esvanir-se, especialment en certs llocs de Mallorca (no tant com a Menorca) i en certs contextos, per tant sembla identificar-se amb *em- 10 bullat* l'ús que tinc apuntat de Söllner (1953), amb el sentit d'«emboirat, calitjós»: «vista polida si és clar, que es sol no estiga *ambuát*».

Particularment viu el substantiu *embull* a Mallorca: «Ara diuen que no és peste. —Bon *embui!* Si no és 15 peste, per qué fugen?», PdAPenya (*IdOr.* I, 128); «Niu d'*embuis*» era una comèdia que vaig veure representar a Capdepera, el 1964, i entre els calendaris populars hi ha nota en la *BiEscrBal.* de JMBover d'un de titulat «Fira de *embuis* o pronòstich del any 1762» 20 (II, 608). Igual a Menorca, segons una cobla: «en pesnes puc badà 'ts uis: / el món està ple d'*embuis*, / i un bon bugat s'hi compon», Camps Merc. (*Folkl.* I, 133).

Del Princ. ja no ens caldrà donar gaire informació d'un mot d'ús tan trivial, i ens acontentarem amb cites d'un parell de bons prosadors: «l'escàndol fou tan 25 gros, que tots els balladors, fets un *embull*, s'apunyegaven mútuament sense saber lo que es feien, no quedant-ne cap de dret», MVayreda (*Puny.* II, p. 58). La data més antiga és la del Pseudo-Boades (1684): «aquí foren los *embulls* e rancors que tans greus dampnatges varen fer» (303); i del participi: «apretà a córrer cap a la Rambla --- cridant l'atenció del públic ab sa *embullada* cabellera, sos ulls esbarriats y son cor trencat d'esglay», NOLLER (*La Papallona*, 178).

Passant a l'etimologia, podríem quasi atènyer-nos a la nota de Moll en *AlcM*, perquè em sembla ben meditada i pastada de bon seny: «Segons Meyer-Lübke, *REW*, 4540, del ll. INVÖLVÈRE 'embolicar', amb canvi del tipus de conjugació (de -ERE en -ARE); però aquest canvi no basta per a explicar la forma *embullar* i 30 sobretot la u de les formes rizotòniques; es podria pensar en el mateix INVÖLVÈRE sufixat amb -UCULARE (*INVÖLÜCULARE), però sembla més probable (i fonèticament claríssim) que *embullar* vingui de *IMBÖTÜ- LARE, derivat de BÖTÜLU 'budell'». Per una cèdula que tinc a la vista, el juny de 1929 jo havia arribat a conclusions semblants.

La idea de M-Lübke en realitat partia d'unes formes italianes antigues i dialectals, que Petrocchi reco- 35 llià com a «lingua fuori d'uso»: *invòglia* [S. XIV] «tela